

Чекајући заштиту узбуњивача

И после више консултација заштитника грађана с врхом Министарства правде, извршна власт је остала при томе да заштитнику не треба давати нове дужности и овлашћења, већ да ће за потпуну и брзу заштиту узбуњивача бити довољан суд

Саша Јанковић*

Заштита узбуњивача – људи који пријаве озбиљну незаконитост или неправилност на штету јавног интереса, због чега им прети одмазда, један је од неспорних услова да се озбиљније ухватимо у коштац с криминалом, злоупотребама и јавашлуком. То је и опште место у свим говорима о борби против корупције – „заштитићемо узбуњиваче!” Доношење прописа којим би

та заштита била заиста успостављена, међутим, озбиљно и забрињавајуће касни, упркос мноштву најава и (прекршених) рокова.

Радна група коју је основао повереник за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности Родољуб Шабић пре више од годину дана сачинила је Модел закона, који је предвиђао робустну заштиту узбуњивача од одмазде пред два органа – судом и заштитником грађана (републичким омбудсманом). Заштитник грађана требало је да пружи привремену заштиту узбуњивачу, док суд не донесе коначну одлуку и казни због учињене одмазде над њим или њом. У моменту када је модел начињен, таква

заштита била је нови концепт, чак и за Европску унију. Њене земље чланице у овом моменту се ослањају на заштиту узбуњивача пред судом али ни изблиза нису задовољне њеном

делотворношћу, брзином и резултатима, сем делимично у случају Велике Британије.

Повереник је Модел закона уручио надлежном Министарству правде, које је основало сопствену радну групу са задатком да, полазећи од модела, утврди предлог закона за владу и, коначно Народну скупштину. Међутим, радећи на моделу, стручњаци које је окупило Министарство правде заклањчили су да је улога заштитника грађана сувишна и да је за заштиту узбуњивача довољан, да мора и може да је ауторитативно обезбеди – само суд.

Таквом концепту с апстрактног нивоа нема замерке – суд заиста већ има сва потребна овлашћења. Међутим, аутори првобитног модела пошли су од чињенице која је позната

Н. Коцић

сваком грађанину – судови у Србији нису довољно брзи и делотворни, а заштита узбуњивача приоритет је не само за узбуњивача о којем је реч, већ и за друштво. Зато су и сматрали да би за успех, поред суда, требало ангажовати још један државни орган, чији је рад мање у вези с формом, а

више руковођен ефикасношћу заштите. А једини који може да се меша „у скоро све”, баш као и суд, и коме Устав даје контролна овлашћења са задатком да „штити” грађане од кршења њихових права (а узбуњивачи су пре свега – грађани) јесте – заштитник грађана. Сматрали су и да, ако је заштита узбуњивача већ у јавном интересу, треба обезбедити да се она остварује не само по приватној тужби, већ и радом државног органа коме се не плаћа такса и који је слободан да цени има ли места његовом ангажовању у заштити не само приватног, већ и јавног интереса!

Ипак, и после више консултација заштитника грађана с врхом министарства, извршна власт остала је при томе да му не треба давати нове дужности и овлашћења, већ да ће за потпуну и брзу заштиту узбуњивача бити довољан суд. Поверенику, Заштитнику грађана и осталима из првобитне радне групе остало је само да изразе неслагање с таквом проценом, али и да пожеље успех концепту

министарства, надајући се да ће живот показати да су њихове сумње биле претеране.

Ипак, у Европи се брзо чуло за модел двоструке заштите узбуњивача који је настао у Србији, и то захваљујући томе што је рад повереникове радне групе финансиран средствима две европске и једне прекоокеанске

► **Судови у Србији нису довољно брзи и делотворни, а заштита узбуњивача приоритет је не само за узбуњивача о којем је реч, већ и за друштво**

државе, више због тога што су при његовој изради консултовани стручњаци широм света, а највише јер је омбудсман Србије о новим решењима прво разговарао с европским колегиницама и колегама, свестан значаја, али и ризика по сопствену институцију од искорака о коме размишља.

Тај искорак Србија неће начинити, али идеја полако добија ехо у Европи.

Доскорашњи званичник Европске комисије Мосе Апелблат недавно је објавио блог под насловом „Европски омбудсман уније треба да штити узбуњиваче у Европској унији” (<http://apelblat.blogactiv.eu/2014/08/04/the-european-ombudsman-needs-to-protect-whistleblowers-in-eu/>). У том тексту он предлаже нову улогу за омбудсмана Европске уније, позивајући се на идеју о којој се „расправља у мрежи омбудсмана у земљама кандидатима за приступ”. Расправу на коју се Апелблат позива започео је омбудсман Србије на састанцима које су организовали Европска комисија и Савет за регионалну сарадњу. После тога у Холандији је расправа о потенцијалној улози омбудсмана у заштити узбуњивача ушла у парламент. У Србији, где је идеја настала – очигледно неће.

Остаје нам свима да се надамо да приступ Министарства правде може да обезбеди жељене резултате, односно да ће судови у овој ствари бити довољни, брзи и ефикасни за пример, пошто смо одустали од тога да пример дамо новим, савременим приступом и да у решавању универзално значајног проблема покушамо да предњачимо у Европи.

**Заштитник грађана*